

El cuirassat "Jaume I"

ANTONI MARIMON
marimon.antoni@gmail.com

Tots els pobles que tenen sentit de la dignitat valoren la seva història i promouen la mitificació dels elements que consideren més adients per al seu present i el seu futur. En alguns casos, per exemple amb la conquesta de l'Oest en els Estats Units o amb la reivindicació d'una Espanya eterna que començaria a Atapuerca, aquest procés s'ha fet sense tenir en compte el més mínim rigor històric. Alguns pensadors, i fins i tot historiadors, consideren aquestes manipulacions necessàries i Mallorca, les Balears, i les terres de parla catalana s'haurien de dotar del seus mites sense massa escrúpols per la seva historicitat. D'altres, pensam que si bé s'ha de distingir entre recerca històrica i divulgació, aquesta darrera s'ha de fer amb un mínim respecte per l'objectivitat dels fets esdevenguts en el passat. Precisament, aquests dos vessants varen ser encarats brillantment pel catedràtic d'història medieval Antoni Riera Melis, que no va tenir inconvenient a posar de re-

lleu la massacre perpetrada pels catalans a Madina Mayurqa, i per l'escriptor Sebastià Bennàssar, en la presentació del col·leccionable *Rere les passes del rei en Jaume*. No hi ha dubte que és un encert insistir en el llegat i en la figura del rei en Jaume, un personatge prou potent per atreure l'atenció no sols de les institucions –i és ben lloable la tasca del Consell de Mallorca–, o dels aficionats a la història o els nacionalistes convençuts, sinó d'un públic molt més ampli. De fet, el mite d'aquest monarca conqueridor ni tan sols va poder ser projectat nacional a les antípodes del que representava el rei en Jaume. Així, fins i tot a l'Espanya centralista i castellanista de la Restauració, varen donar el nom de "Jaime I" a un dels seus millors vaixells de guerra, un cuirassat que desplaçava 15.700 tones i fou construït a El Ferrol el 1912-14. És ben significat que fos el tercer cuirassat d'una sèrie en la qual el primer fou anomenat "Espanya" i el segon "Alfonso XIII". Es volia així integrar el llegat de Jaume I al si de la nova Espanya borbònica i unitarista. Es tracta d'un gran vaixell, amb una dotació de 850 mariners i un armament de 34 canons. Amb tot, com veurem, el seu destí no fou gaire gloriós i no va fer honor al seu nom. El seu lliurament a l'Armada Espanyola

es va endarrerir set anys per problemes en la instal·lació dels canons. S'havia projectat la seva modernització, per fer-lo més ràpid i potent, però per manca de pressupost restà bessó dels més antics "Espanya" i "Alfonso XIII". El 1922, fou enviat a Istanbul per tal de protegir els interessos espanyols en el context de la guerra entre grecs i turcs. En aquest port va xocar amb un mercant i va patir seriosos desperfectes que foren reparats a les

Era un gran vaixell, amb una dotació de 850 mariners i un armament de 34 canons

drassanes de Pola. Posteriorment, amb el cuirassat "Espanya", participà en el desembarcament d'Alhucemas, en el Marroc (1925). El juliol del 1936, encara es trobava en actiu i fondejava a Santander. Quan s'inicià la revolució militar en el Marroc espanyol, el 17 de juliol, el ministre de la marina envià el "Jaime I" cap al sud per intentar aïllar la insurrecció. Davant el temor, ben fundat, que els oficials intentassin incorporar-se a la rebel·lió, els mariners i suboficials s'amotinaren i,

malgrat alguna resistència, aconseguiren controlar el vaixell i el dirigiren a la ciutat internacional de Tànger, on entraren amb grans banderes republicanes desplegadas. Els oficials romangueren presoners i, inicialment, foren ben tractats per la marina, però en els mesos següents molts acabaren executats. Els mesos de juliol i agost del 1936, sempre com a part de la flota republicana, va bombardejar els ports de La Línea, Ceuta i Algesires. El 13 d'agost del 1936, va ser atacat a Màlaga i va patir importants desperfectes. Precisament, aleshores ja era imminent el desembarcament republicà a Mallorca i el creuer "Libertad", que havia atacat el Port de Sóller en aquelles mateixes dates, va haver de marxar a Màlaga per donar suport al "Jaime I". Així, ni l'un ni l'altre participaren en les fases inicials de l'expedició del capità Alberto Bayo. Però quan l'aviació italiana començà a desnivellar la balança en contra dels republicans en el front de Portocristo, Bayo sol·licità el suport d'aquest cuirassat així com avions de caça. Segons els radiogrames publicats per Miquel Duran en la seva obra *1936 en Mallorca* (1982), el 2 de setembre del 1936, el cap de l'expedició republicana demanava explícitament que el "Jaime I" atacàs Palma, Sóller i els nuclis de població més

importants de Mallorca. Com ha explicat Josep Massot a *El desembarcament de Bayo a Mallorca* (1987), aquest cuirassat arribà a Mallorca el dia 3, però no per passar a l'ofensiva sinó per col·laborar en la retirada ordenada pel president José Giral a través del Comité Central de la Flota. Així i tot va bombardejar, amb el poderós creuer "Libertad", la posició de Son Corb i el poble de Son Servera. Aquest atac causà nombroses baixes i facilità un darrer contraatac republicà, també infructuós, cap a Son Servera. El "Jaime I" va encapçalar el comboi que abandonà l'Illa la matinada del 4 de setembre i que encara va haver de repel·lir un tardà atac de l'aviació italiana amb base a Son Sant Joan. A la nit d'aquell mateix dia, arribà al port de Barcelona amb una part dels vaixells que fugiren de Mallorca, mentre que els altres es dirigiren a València. Després de l'aventura mallorquina, el "Jaime I" fou enviat al Cantàbric, però aviat retornà al Mediterrani i participà en diversos bombardejos. El seu final fou tràgic i ben poc gloriós. El maig del 1937, fou tocat per tres bombes en el port d'Almeria. Remolcat a Cartagena per ser reparat, el juny del 1937, patí una gran explosió interna que provocà més de 300 morts i enfonsà el vaixell. •

Historiador

Contra la por, la veritat del crit

BARTOMEU FIOI
BF1933@telefonica.net

Amb aquest vers tallant, corona Carles Torner el seu sonet *Divisa*, un dels quatre poemes que obrin el seu darrer llibre, *La núvia d'Europa*, que acaba de publicar Edicions 62, poemes especialment dedicats a Anna Politkòvskaia, la periodista russa denunciadora dels abusos de poder de Putin, ignominiosament assassinada dins l'ascensor de ca seva el 2006, tot i que el mateix títol del llibre podria ser interpretat també com un homenatge a qui va servir amb tant de valor la causa de la veritat i de la decència.

Salvat-Papasseit té un poema, *Marxa nupcial*, un dels més coneguts del seu llibre *L'irradiador del port i les gavines*, que li ha servit a Carles Torner com a model per a fer la seva *Marxa nupcial per a una difunta*, un magnífic poema en homenatge a la Politkòvskaia. El famós irradiador de Salvat-Papasseit s'ha convertit en «l'invisible borrador de rastres damunt / del circ dels caps d'Europa». El pallasso amb majúscules de Salvat passa a ser «el pallasso que es nega tres cops amb tinta bibarrada / PUTIN, PUTIN, PUTIN», tatxat amb doble ratlla. Perquè «Putin és un ASSASSÍ, Putin és un CARNISSER, Putin és un RACISTA PATOLÒGIC», paraules amb les quals Politkòvskaia va acabar la seva intervenció en un acte organitzat pel PEN català a Barcelona, el 2003. I la famosa admonició de Salvat-Papasseit, convenientment destacada tipogràficament, «Escopiu a la closca pelada dels cretins» ara és «Escopiu a la closca pelada dels botxins». I, de manera semblant, les hores que en el model preparen la cloenda del poema ara serveixen per a reblar una condemna: «a la una, culpa muda / a les dues, Vukovar / a les tres, culpa triple, Sarajevo / a les quatre, culpa Grozny / a les cinc s'esfuma Europa / a les sis ja cremen llibres / a les set cremen dones homes infants ancians / a les vuit et cremen, Anna, a cremadent / a les nou Putin diu que eres insignificant / a les deu tots els caps d'Europa que quegen s'entrebranquen / EUROPA CALLA MORTA».

Però entre els millors poemes del llibre cal destacar també *Rut desvetllada*, un homenatge a Maria Mercè Marçal, *La camioneta vermella*, en record de Yael Langella –la poeta jueva que practicava un caramull de llengües,

entre elles el català, en el qual ens ha deixat nou poemes inèdits–, i *Baula*, el poema que clou el llibre, dedicat a Jordi Sarsanedas.

Per descomptat, no és d'estranyar –donat el vell compromís de

l'autor amb la causa de les minories musulmanes de l'antiga Iugoslàvia, recordem el seu poemari *Viure després*– trobar-nos amb sengles traduccions de textos de Joseph Brodsky, *Cançó de Bòsnia*, i Czeslaw Milosz, *Sarajevo*, així com igualment un considerable poema en prosa propi, *La biblioteca cremada*, que és un petit monument oral a la de Sarajevo, incendiada en efecte per les bombes sèrbies.

Mancaria encara provar de donar alguna idea al lector sobre la importància del poema més llarg del llibre, *Destruir Europa*, que ocupa nou pàgines però em manquen tant espai com forces. Sols indicaré que hi surten Sbrénica, Cracòvia i un poeta polonès, Zagajewski, que no conec, i encara que la primera estrofa d'aquest llarg poema acaba amb aquest vers: «Ni un crit, i tot és crit». •

Escriptor